

Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)*

Ankara People's House and Its Activities (1932-1938)

Veysel HASAR**

Öz

Cumhuriyet idaresi Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda nasıl parçalandığını çok iyi idrak etmişti. Parçalanmış imparatorluk bakiyesinden ulus-devlet inşa etmek isteyen Atatürk, modernleşme sürecini bir hayat davası olarak görmekteydi. Bu yüzden ki Türk İstiklâl Harbi'nin kazanılmasından sonra mücadelenin bir diğer alanı olarak çağdaş medeniyetler seviyesine çıkmak hedef olarak belirlenmişti. Bu hedefe ulaşabilmek için siyasi, içtimai, kültürel, ilmi ve benzeri birçok alanda inkılâp hareketleri başlatılmıştı. İnkılâpların halka ulaştırılması ve benimsetilmesi ise hayati derecede önemli bir konu idi. Bu noktada Atatürk yapılan inkılâpların merkezden-çevreye doğru halka benimsetilmesi için aracı mekanizmaların açılmasını gerekli görmüştü. Bu düşünceyle ilk olarak 19 Şubat 1932'de Ankara Halkevi dahil olmak üzere 14 ilde Halkevleri açıldı. Ankara Halkevi kendi bölgesinde mütevazı bütçesiyle halkın tenvir edilmesi için çok önemli faaliyetler yürütmüştür. Bu önemli kültür kurumu adeta münevver kesim ile yurttaşların bir araya geldiği ve ilmi faaliyetler gerçekleştirdiği kurum haline dönüşmüştü. Atatürkçü, seküler/modern devlet ideolojisinin halka benimsetilebilmesi için Ankara Halkevi, yurttaşların terbiyesi için önemli uğraşlar vermiş ve devlet-millet bütünleşmesinin tesis edilmesi için kendi görev alanında ciddi çalışmalar yürütmüştür. Alanında uzman yerli ve yabancı birçok bilim insanı ve sanatçıyı ağırlayan kültür kurumu, Türkiye'nin modernleşme politikalarına ve mücadelesine kendi imkânlarıyla destek oldu. Bunlara ek olarak, birçok başarılı öğrencinin meccanen okutulmasına katkı veren Ankara Halkevi bu öğrencilerin ileride bürokraside görev almasının önünü açtı. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'nin nüfusunun dörtte üçünden fazlası kırsal bölgelerde mukimdi. Kırsal bölgeleri ilgi alanı dışında tutmayan Ankara Halkevi, Köycülük Komitesi aracılığıyla uzak köyleri ziyaret ederek yurttaşların hayat standartlarının yükselmesi, sağlık, eğitim, kültür, bayındırlık ve üretim alanlarında devlet imkânlarının köylere ulaşması için çalışmalar yürüttü ve özellikle sağlık taraması uygulamaları halkın sıhhi koşullarının düzelmesini, salgınların azalmasını sağladı. Hülasa Ankara Halkevi sahip olduğu dokuz şube vasıtasıyla Türk modernleşmesine, edebiyatına, tarihine, sanatına ve Türk kültür hayatına birçok önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Ankara, Halkevi, Modernleşme, Türkiye.

görsel

Akademik
Bakış

151

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Makale Geliş Tarihi: 05.10.2023, Makale Kabul Tarihi: 19.02.2024.

Araştırma Makalesi / Künye: HASAR, Veysel. "Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)". Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), 17/34, (Haziran 2024): s. 151-172. DOI: 10.19060/gav.1498830

* Bu çalışma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı'nda 2022 yılında doktora tezi olarak kabul edilen "Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)" isimli tezden üretilmiştir. Bkz. Veysel Hasar, Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2022.

** Öğretim Görevlisi Doktor, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, E-mail: hveysel25@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6300-9238.

Abstract

Republic of Turkiye administration understood very well how the Ottoman Empire disintegrated in the 19th century. Atatürk, who wanted to build a nation-state from the fragmented empire fragments, viewed the modernization process very critically. Therefore, after the victory of the Turkish War of Independence, another area of the struggle was determined as modernizing the country. In order to achieve this aim, revolutionary movements were initiated in many fields such as political, social, cultural, scientific and similar areas. It was a vital issue to convey the reforms to the people and to have them adopted. At this point, Atatürk deemed it necessary to open intermediary mechanisms to make the people adopt the reforms from the center to the periphery. With this idea, People's House were first opened in 14 provinces, including Ankara People's House, on February 19, 1932. Ankara People's House carried out crucial activities within its sphere of influence to enlighten the public with its modest budget. This influential cultural institution has become a foundation where intellectuals and citizens come together and carry out scientific activities. In line with Atatürk's principles, Ankara People's House has made significant efforts to educate the citizens in order to make the people adopt the secular-modern state ideology and has carried out serious work in its field of duty to establish state-nation integration. The cultural institution, which hosted many local and foreign scientists and artists who are experts in their fields, supported Turkey's modernization policies and struggle with its own resources. In addition, Ankara People's House, which contributed to the free education of many successful students, helped these students to work in the state bureaucracy in the future. During the early Republic period, more than three quarters of Turkey's population lived in rural areas. Ankara People's House, which does not exclude rural areas from its field of interest, visited remote villages through the Peasantism Committee and it executed activities not only to increase the living standards of the citizens but also to reach the villages with state opportunities in the fields of health, education, culture, public works and production. In particular, health screening practices improved the public's sanitary conditions and reduced epidemics. To sum up, Ankara People's House provides many outstanding benefits services to Turkish modernization, literature, history, art and Turkish cultural life through its nine branches.

Key Words: Atatürk, Ankara, People's House, Modernization, Turkey

Giriş

Türk İstiklâl Harbi'nin lideri olan Atatürk, kazandığı zaferlerden sonra kendi siyasal konumunu pekiştirebilmiş,¹ aynı zamanda tarihsel karizmatik otoritesini, saygınlığını da kullanarak Türkiye'yi muasır topluluklar seviyesine çıkartmak istemiş ve değişimin önünde engel gördüğü unsurları baskılayarak zaferden sonra mücadelenin bir diğer alanı olarak yenileşmeyi hedef olarak belirleyebilmişti.² Tam bağımsızlığa sahip çağdaş bir devlet, kendisinden başka siyasi, dini ve hukuki bir sulta istemeyeceğinden mütevellit,³ Erken

1 Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 199.

2 Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2017, s. 69.

3 Yusuf Akçura, *Türk Devriminin Programı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2017, s. 20.

görsel

Cumhuriyet Dönemi'nde saltanat daha sonrasında da hilafet kaldırılmış⁴ ve böylelikle imparatorluk bakiyesinden “halkın devleti” düzenine geçilmişti.⁵ “Halkın devleti” düzeninde ulus-devlet inşası sağlanmış ve birçok reformun da önü açılmıştı.⁶ Atatürk'ün yenileşme hamleleri sadece siyasal rejimde değil düşünce ve içtimai alanda da topyekûn bir asrileşmeyi öngörmekteydi.⁷ Bir kültür devrimi gerçekleştirme kararında olan Atatürk, bu noktada Türk münevverlerinden halkın tenvir ve irşat edilmesini, milli vazifeyi üstlenmelerini de istemişti.⁸ İnkılâpların önünü kesebilecek baskı grupları bertaraf edilmeye başlanınca gerçekleştirilmek istenen yenilik hareketleri aracı mekanizmalarla halka ulaştırılmak istenecekti. Türk Ocakları'nın mevcut yapısı ile bu inkılâpları halka götürme noktasında eksik kalabileceği bizzat Gazi Paşa tarafından gözlenmiş ve feshine karar verilmişti.⁹ Ayrıca yenileşme hareketini C.H.P. ile birlikte daha koordinasyonlu çalışabilecek yeni bir sosyal örgütlenmeye ihtiyaç duyulduğu da saptanmıştı. Türkiye'de yeni bir aracı mekanizma tesis edilmeden evvel bizzat Avrupa'daki sosyal siyasallaşma örnekleri üzerinde ilmi araştırmalar, tetkikler de yapılmış¹⁰ ve özellikle gelişmiş ülkelerin eğitim faaliyetleri hakkında önemli materyaller toplanmaya çalışılmıştı.¹¹ İçte ve dışta yapılan araştırmalar neticesinde dönemin tek siyasi partisi olan C.H.P. örgütleriyle daha uyumlu çalışacak, kadınların ve gençlerin toplumsal hayatta daha fazla yer almasının önünü açacak ve kuruldukları bölgelerde devlet ile vatandaş bir bütün hale getirecek Halkevlerinin açılmasına karar verilmiş ve resmi açılış olarak da 19 Şubat 1932 tarihi belirlenmişti.¹² Başkentte yapılan tören ile birlikte ilk olarak Türkiye sathında 14 ilde Halkevi açılmıştı. Bu iller Ankara, Afyon, Samsun, Diyarbakır, Eskişehir, Bolu, Konya, İzmir, Denizli, Aydın, Çanakkale, Bursa, Malatya ve İstanbul idi.¹³ Öte yandan Halkevleri kurulurken idari kadrolar bizzat C.H.P. Genel

- 4 Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s. 361-410.
- 5 Metin Heper, *Türkiye'de Devlet Geleneği*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2010, s. 114.
- 6 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, s. 521.
- 7 Halil İnalıcık, *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 359.
- 8 Andrew Mango, *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2013, s. 433.
- 9 Türk Ocakları'nın feshine neden olan etkenler için bakınız: Veysel Hasar, “Ulusal Basında Türk Ocakları'nın Kapanmasının Yansımaları (1931 Yılı)”, *Tarih Yolunda Bir Ömür Prof. Dr. Hale Şıvın'a Armağan*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, s. 624-632.
- 10 M. Nedim, “İleri Hukuk”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Ankara 1934, Cilt 3, Sayı 14, s. 96.
- 11 U.S. National Archives, Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1930-1944, Decimal File 867.145, Internal Affairs Of States, Charities, Philanthropic Organizations., Turkey, Institutional Homes., Feb. 16, 1932-July 1, 1932. 867.145/3.
- 12 U.S. National Archives, Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1930-1944, Decimal File 867.145, Internal Affairs Of States, Charities, Philanthropic Organizations., Turkey, Institutional Homes., Feb. 16, 1932-July 1, 1932. 867.145/2.
- 13 Nurcan Toksoy, *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınevi, Ankara 2007, s. 42; Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, İstanbul 2010, s. 98; C.H.P. *Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, Alâeddin Kırıl Basımevi, İstanbul-Ankara 1942, s. 3; Neşe G. Yeşilkaya, “Halkevleri”, *Modern Türkiye'de*

görsel

Akademik
Bakış

153

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Sekreterliğince belirlenmeye çalışılmakta¹⁴ ve görevler de dönemin hükümeti tarafından ilgili yetkililere tevdi edilmekteydi.¹⁵ Böylelikle yurt dışında kurulan Halkevleri vasıtasıyla özellikle köylü yurttaşlar terbiye edilmek istenecek ve ideolojik aygıtlar vasıtasıyla halkın devlet eliyle tenvir edilmesinin önü açılmak istenecekti.¹⁶ Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin teminatı olarak görülen bir kısım yoksul mektepli öğrencilerin eğitim ihtiyaçları giderilmeye çalışılarak aydınlanma noktasında emin adımlar atılmaya çalışılacaktı.¹⁷

Halkevleri, modernleştirici işlevi, Cumhuriyet ideolojisini topluma benimsetme misyonu üzerinden taşra örgütleri bağlamında literatürde geniş ölçekte ele alınmıştır. Atatürk döneminde Ankara Halkevi doğrudan başkentte, Anadolu'daki şubelere model ve örnek olarak tasarlanmasına karşın kurumsal yapısı, geçirdiği dönüşümler ve faaliyeti bağlamında sınırlı olarak değerlendirilmiştir. Halkevlerine dair literatürde Ankara Halkevi'nin kuruluş safhası ve Atatürk dönemi icraatına dair eksikliği gidermeyi amaçlayan bu çalışmanın kapsamı Ankara Halkevi'nin modernleştirme misyonuna dair yürüttüğü çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Ankara Halkevi, Halkevleri projesinin odağı telakki edilmektedir. Bu niteliğiyle Erken Cumhuriyet Dönemi modernleşme politikasının pilot uygulamalarının test edildiği ana kurumsal yapıdır. Ankara Halkevi, Cumhuriyet'in holistik toplumsal kalkınma projesindeki rolü itibarıyla bu çalışmanın örnek vakasıdır ve bu misyon çerçevesindeki faaliyetleri detaylandırılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmanın amacı Atatürk döneminde küşat edilen eğitim ve kültür kurumlarından olan Ankara Halkevi'nin çok yönlü faaliyetlerini ortaya koymaktır. Ankara Halkevi'nin Dokuz Komitesi'nin yürütmüş olduğu faaliyetlerin Atatürk döneminde başkente yapmış olduğu etki ise çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Resmi ve Süreli Yayınlar, Halkevleri Talimatnameleri, Halkevleri ve Ankara Halkevi Faaliyet Raporları, Ulusal Basın, ilgili Telif ve Tetkik Eserlere ve Ankara Halkevi Neşriyatı'nda Yayınlanan kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Türkiye'de Halkevleri kurulurken modernleşen bazı medeni ülkelerin halk terbiyesi usul ve esasların araştırılmasına karar verilmişti.¹⁸ Bu durum dikkate alınarak il-

Siyasi Düşünce, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, C. 2, s. 113.

14 BCA, 490.1.0.0/384. 1625. 2, lef. 16.

15 BCA, 490.1.0.0/386. 1634. 4, lef. 4; BCA, 490. 1.0.0/386. 1634. 4, lef. 6.

16 İnkılapların başarılı bir şekilde tatbik edilebilmesi için modernleşme iddiasında olan birçok devletin yaptığı gibi, devletin resmi ideolojisi olan Kemalizmin esasları belirlenmiş ve halkla bütünleşerek devletin ideolojik aygıtlarından istifade edilmeye çalışılmıştır. Devletlerin rejimlerini ayakta tutabilmesi için baskıcı aygıtları olduğu gibi (bürokrasi, mahkemeler, hapishaneler, kolluk güçleri vb.) bunların dışında yönedikleri ideolojik aygıtlarda bulunmaktadır. Örneğin okul terbiyesi, aile terbiyesi, bir takım haberleşme unsurları ve kültürel öğeler devletlerin ideolojik aygıtları olarak kabul edilebilirler. Bakınız: Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. A. Tümertekin), İstanbul 2019, İthaki Yayınları, s. 50-51.

17 Hasan Tahsin Benli, Ankara Halkevi Açılışı ve İlk Yılı, *Mülkiye Cilt XXV, Sayı 227*, ss. 223-230, s. 230.

18 Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliği'nden Ankara Halkevi Başkanı ve aynı zamanda Erzurum Mebusu Nafi Atuf Bey'e gönderilen belge; BCA, 490.1.0.0/382.1613.12, lef.

gili konu hakkında daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak Amerika Birleşik Devletleri Arşivi olan U.S. National Archives ilgili kataloglar taranmış ve Halkevleriyle ilgili tutulan raporlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Ankara Halkevi'nin Kuruluşu ve İlk Başkanları

Modernleşme çabası içerisinde olan Türkiye Cumhuriyeti merkezden-çevreye yenileşme hamlelerini devletin ideolojik aygıtlarından olan Halkevleri vasıtasıyla gerçekleştirme gayretindeydi. Bu minvalde Türkiye sathında 19 Şubat 1932'de ilk olarak 14 ilde açılan Halkevlerinden biri de Ankara Halkevi'ydı.¹⁹ Adeta öncü konumunda olan Ankara Halkevi'nin açılış programı C.H.P. Kâtibi Umumiliği tarafından diğer Halkevlerine uyulması için gönderilmişti.²⁰ Hatta Ankara Halkevi açılmadan önce başkentte bulunan yurttaşları bilgilendirmek amacıyla gazetelerde Ankara Halkevi'nin açılış programıyla alakalı gerekli duyurular da yapılmıştı.²¹ Ayrıca Tarihi Türk Ocakları Merkez Heyeti Binası, Ankara Halkevi'ne tahsis edilirken gerekli olan dönüşüm için plan, proje ve tamirat işlemleri de önceden ilgili yetkililerce çözümlenmişti.²² Ankara Halkevi 19 Şubat 1932'de saat 15.00'te merasimle açılırken kimseye imtiyaz gösterilmemiş ve binanın ziyaretçi kapasitesi doğrultusunda tüm yurttaşlar açılış programına davet edilmişti.²³ Ankara Halkevi de dâhil tüm Halkevlerinin dokuz faaliyet kolu bulunmaktaydı. Bu faaliyet komiteleri şunlardır: Dil, Tarih, Edebiyat; Ar; Temsil; Spor; Sosyal Yardım; Halk Dershaneleri; Kütüphane ve Yayın; Köycülük; Müze ve Sergi. Herhangi bir yerde Halkevinin açılabilmesi için bu komitelerden en az üçünün faaliyete girmesi gerekmekte ve ilgili maddi kaynağın ve binanın hazırlanması zaruri tutulmaktaydı. Öte yandan kurulmuş olan Halkevleri, faaliyetleriyle alakalı yılda iki kez C.H.P. Kâtibi Umumiliği'ne raporlar göndermek zorundaydı.²⁴

Yurt sathında açılan tüm Halkevlerinin başkanı Denizli mebusu Necip Ali Küçükaka idi. Dolayısıyla Ankara Halkevi'nin ilk başkanı da Necip Ali Küçükaka sayılmaktadır. Sonrasında ise Çanakkale Mebusu Ziya Gevher Etili Bey (1932-1933) yılları arasında Ankara Halkevi başkanı olmuş ve onun görevden ayrılmasından sonra ise başkanlığa Niyazi Berkes'in de yanında görev aldığı ve oldukça takdir ettiği isim olan Erzurum Mebusu Nafi Atuf Kansu (1933-1934) getirilmişti.²⁵ İlerleyen dönemlerde ise (1935-1946)

2; BCA, 490.1.0.0/382.1613.12, lef. 1; Ankara Halkevi Başkanlığı'ndan C.H.P. Genel Sekreterliği'ne; BCA, 490.1.0.0/382.1613.10, lef. 9; C.H.P. Genel Sekreterliği'nden Halkevi Başkanlığı'na BCA, 490.1.0.0/382.1613.10, lef. 8.

19 BCA, 490. 1.0.0/2. 9. 1, lef. 2.

20 BCA, 490. 1.0.0/2. 9. 1, lef. 3.

21 *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 19 Şubat 1932, Cuma, s. 1.

22 BCA, 490. 1.0.0/1655. 756. 1, lef. 1; BCA, 490. 1.0.0/1655. 757. 1, lef. 1; BCA, 490. 1.0.0/1655. 757. 1, lef. 13; BCA, 490. 1.0.0/1655. 756. 1, lef. 26.

23 *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 19 Şubat 1932, Cuma, s. 1.

24 Halkevleri Teşkilinde Umumi Esaslar için bkz. *C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi*, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s. 1-15; *BCA 490.01.1063.1082.1*

25 Niyazi Berkes, *Niyazi Berkes Unutulan Yıllar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017, s. 74-75.

görsel

Akademik
Bakış

155

Cilt 17

Sayı 34

Yaz 2024

yılları arasında İçel Mebusu Ferit Celâl Güven Ankara Halkevi Başkanlığı'nı yürütmüştür. Bununla birlikte Ankara Halkevi'nin açılışında şair-yazar Behçet Kemal'e ait "Çoban" piyesi defalarca yurttaşlara sahnelenmişti.²⁶ Ayrıca Erken Cumhuriyet Dönemi tarih anlayışına uygun olarak hazırlanan "Çoban" piyesi oldukça beğenilen bir gösteri olmuştu.²⁷ Açılış merasiminde Behçet Kemal'in okuduğu şiirin yanı sıra, C.H.P. Umumi Kâtibi Recep Peker'in nutku ve Halkevlerinin nasıl faaliyet göstereceğine dair Reşit Galip'in konuşması da yer almıştı. Aynı zamanda açılış merasiminde "Cumhuriyet Yemini" edilirken halkın bu yeni rejime sahip çıkması da beklenmişti.²⁸ Öte yandan Ankara Halkevi başkentte yer aldığı için resmîyette olmadıysa bile fiilen tüm Halkevlerine öncü olmuş ve doğrudan C.H.P. ile birlikte koordineli çalışarak ilgili raporlarını parti merkezine göndermiştir. Ayrıca Ankara Halkevi'nin kapısı tüm yurttaşlara açık iken idari heyete ve komite yönetim birimlerine üye olabilmek için C.H.P. teşkilatlarına kayıt olmak da zorunlu idi.²⁹

Ankara Halkevi'nin Çalışmaları ve İdari Heyeti

Açılışından yaklaşık bir yıl sonra 1933 senesinde 169 umumi halk toplantısı düzenleyen Ankara Halkevi bu toplantılara ortalama 63.565 yurttaş toplayabilmişti. Aynı yıl 31 konferans verdiren Halkevi, 27 konser ve 43 temsil gösteriminde de bulunabilmişti. Konferans, konser ve temsil faaliyetlerine katılan yurttaşların sayısı ise yaklaşık 61.250 idi. Ankara Halkevi'nin faaliyetleriyle elde ettiği bu sayıyı 1933 senesinde geçen herhangi bir Halkevi yoktu.³⁰ 1934 senesinde 1.414 aza sayısına ulaşan Ankara Halkevi'nin faaliyetlerde bulunan erkek sayısı kadınlara göre oldukça yüksekti. 1934 senesinde 16 konferans, 30 temsil ve 24 konser veren Ankara Halkevi bu faaliyetlere yaklaşık 35.820 yurttaş toplayabilmişti. Öte yandan Ankara Halkevi yönetimi yaklaşık 20 bin kitap, gazete ve mecmuayı 11.054 okuyucuyla buluşturabilmişti. Yine 1934 senesinde balo, danslı çay, sinema ve sergi gösterimi faaliyetlerinde de bulunan Ankara Halkevi bu etkinliklere katılan yurttaşları istatistik açısından yekûna dâhil etmemişti. Ankara Halkevi'nin 1934 senesi faaliyetlerinde ön plana çıkan meslek grubu ise muallimler olmuştu. Daha sonra avukatlar, doktorlar, çiftçiler, işçiler ve diğer meslek grubuna mensup yurttaşlarda Halkevi'ndeki etkinliklere katılım göstermişlerdi.³¹ 1935 sene-

görsel

26 *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 19 Şubat 1932, Cuma, s. 1.

27 *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 19 Şubat 1932, Cuma, s. 2.

28 Ankara Halkevi açıklarken söylenen Ant: "Ey Türk Milleti! Birinci vazifen Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini dünya durdukça korumaktır. Ey Gazi Reis! Birinci vazifen Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini dünya, dünya, dünya durdukça korumaktır, korumak, yükseltmektir." *BCA 490. 100. 291. 9.* ; 1933 Cumhuriyetin 10 Uncu Yıl Dönümü *Ankara Halkevi*, (29 Birinci Teşrin 1933), "I Halkevleri Açılırken", Ankara Halkevi Neşriyatı, Ankara 1933, *Hâkimiyet-i Milliye Matbaası*, s. 7.

29 Nurcan Toksoy, *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınevi, Ankara 2007, s. 37.

30 *Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsaları*, Ankara 1934, *Hâkimiyeti Milliye Matbaası*, s. 120-121.

31 *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsası*, Ankara 1935, *Ulus Basımevi*, s.

sinde Ankara Halkevi başkanı İcel sayılavı (milletvekili) Ferit Celal Güven idi ve Ankara Halkevi Yönetim Kurulu'nda ise Hıfzı Oğuz Bekata, Refik Ekipman, Servet Şefik Özdoğancı, Namık Katoğlu, Dr. Ragıp Tüzün, Selahattin Habip Taner, Muhittin İnözü, Dr. Celâl Puyan ve Uluğ İğdemir gibi Türk kültür hayatının önemli isimleri yer almaktaydı. 1935 senesi itibarıyla Ankara Halkevi'nde 110 toplantı gerçekleştirilmişti ve yine aynı yıl içinde yıllık verilere göre Ankara Halkevi'nin sunduğu sosyal ve kültürel ortamdan yaklaşık 291.594 (veya 291.194) yurttaş faydalanmıştı. Lakin spor ve diğer küçük çaplı faaliyetlerde göz önünde bulundurulunca 1935 senesinde Ankara Halkevi'ne gelen yurttaşların sayısı 300.000'i geçmekteydi.³²

1935 Yılında Ankara Halkevi Kitapsaray'ına Gelen Vatandaşların Sayısı, Meslekleri, Okuduğu Kitapların Türü ve Kitapların Muhtelif Listesi aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.³³

Okunan Kitaplar	Sayısı	Okuyucuların Mesleği	Sayısı
Edebiyat	5471	Talebe	15.473
Tarih ve Coğrafya	1592	İşyar (Görevli-Memur)	317
Felsefe	354	Öğretmen	111
Müspet ve Tabii İlimler	1278	Subay	30
Dil	277	Çiftçi	-----
Sosyal İlimler	883	İşçi	-----
Ar	184	Serbest Meslek	608
Sair Kitaplar	372	-----	-----
Gazete ve Mecmua	6128	-----	-----

- 177-205. (Belgede sayfa numaraları yeterli düzeyde verilmemiştir).
- 32 *Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları*, "Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı", s. 54; *Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları*, "Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı", s. 1.
- 33 *Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları*, "Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı", "Kitapsaray ve Yayın Şubesi", s. 36-38.

görsel

Akademik
Bakış

157

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Mimar Hikmet Koyunoğlu tarafından yapılan Türk Ocakları Merkez Heyeti binasının Ankara Halkevi binasına dönüştürülmesinden sonra Halkevi yönetimi mevcut binanın faaliyetler açısından kendilerine artık dar geldiğini belirtmişlerdi.³⁴ Özellikle Ankara Halkevi'nin salonları, kitapsarayı, odaları ve jimnastik salonu yoğun ilgiye neredeyse cevap veremez hale gelmişti. 1936 senesinde Ankara Halkevi'nde 51 temsil verilmiş olup sahnelenen bu temsillere 35.970 yurttaş gelmişti. Yine aynı yılda 16 konser verilmiş bu faaliyete 9.100, salon ve meydan sinemasında 66 sinema gösterilmiş bu faaliyete 141.955, 80 konferans verilmiş bu çalışmalara 33.590, 6 resim ve diğer sanat sergisine ise 22.760 Ankaralı yurttaş katılmıştı. Bunun yanı sıra başkentlilere çeşitli alanlarda toplam 441 ders verilmiş ve bu faaliyetlere 28.046 vatandaş katılmıştı. Kitapsaray'a okuma faaliyetleri için gelen vatandaşların sayısı ise 26.346'ydı. Halkevi'nin Sosyal Yardım Şubesi ise diğer hayır cemiyetlerinin faaliyetlerinden yararlanamayan okul çağındaki öğrencilere özellikle yardım etmeye çalışmıştı ve bu gençlere genellikle meccanen okul malzemeleri verilmekteydi. Bu şekilde ihtiyaç sahibi olan 9.256 gence yardım edilmeye çalışılmıştı. Sosyal Yardım Şubesi'nde görevli çalışanlar kendi olanakları çerçevesinde de ihtiyaç sahiplerine yardım etmeye çalışmıştı. Bu şube 4.245 lira ile 5.834 mektep malzemesini kendi çabalarıyla temin etmişti.³⁵ Ayrıca Ankara Halkevi'nin vatandaşlar için kuruluşundan 1936 senesine kadar neşrettiği kitap ve broşürlerde bulunmaktaydı. Ankara Halkevi kitap olarak 'Ankara Budun Bilgisi', 'Bozkır Haznesi', 'Ankara'dan Nevşehir'e', 'Cumhuriyet Destanı', 'İnkılâp Bilgisi', broşür olarak ise 'Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde', 'Halkevi'nden Halka' adlı eserleri neşretmişti.³⁶ Öte yandan ülke adına devletin önem verdiği bazı günler Ankara Halkevi'nde kutlanmakta ve bu merasimler radyo vasıtasıyla tüm yurda duyurulmaya çalışılmaktaydı. Örneğin Artırma ve Yerli Malı Haftası'nın yedinci yıl dönümü Başvekil İsmet İnönü'nün söylediği bir nutukla Ankara Halkevi'nde açılmıştı. İnönü nutkunda memleketin zirai, endüstri, maden işletmeciliği işlerinin yanı sıra Türk parası ve Türk iktisadi hakkında bilgiler vermişti. Diğer yandan İnönü söylediği nutkunda Türk-Fransız ilişkilerine de değinmiş ve Hatay mevzusunda Türkiye'nin haklı davasını savunmuştu. Ayrıca İnönü Suriyeli devlet adamlarının Türkler hakkındaki olumsuz siyasi tutumlarını da eleştirerek Türkiye'nin Cemiyet-i Akvam ilkelerine bağlı olduğunu vurgulamıştı.³⁷

- 34 Veysel Hasar, Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938), Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2022, s.104-105.
- 35 *Ankara Halkevi 1936-1937*, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır), "Ankara Halkevi'nin 1936 Yılına Çalışması", s. 12.
- 36 Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinin Çıkardıkları Kitaplar". Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 8, Sayı 43, Ankara 1936, Ulus Basımevi, Eylül 1936, ss. 85-88, s. 85.
- 37 İsmet İnönü, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "İsmet İnönü'nün Nutku". Ülkü Halkevleri

görsel

1936 senesinde Ankara Halkevi'nde çalışan yönetim, mevcut kadrosuyla C.H.P. iktidarının kültür alanında gerçekleştirmek istediği inkılâplara hizmet etmeye devam edeceğini bildirmişti.³⁸ Öte yandan Devlet politikası gereği Türkiye sathında açılan Halkevlerinin sayısı her sene artmaktaydı ve 1936 senesine gelindiğinde ise 33 yeni Halkevi daha kurulmuştu.³⁹ Bununla birlikte dünyanın birçok ülkesinde sinemanın propaganda ve eğitim noktasında gücü anlaşılmıştı.⁴⁰ Bu noktada yaz aylarında açık havada Ankara Halkevi'nin gösterime sunduğu filmlere yaklaşık 156 bin vatandaş teveccüh etmişti. Durumu gözlemleyen Türk münevverleri eğitim ve propaganda açısından halka daha fazla fennî filmler gösterilmesi gerektiğini dikkatle vurgulamışlardı.⁴¹ Yurttaşlara gösterilen filmler özellikle köy öğretmenlerinin istidatlarının yükseltilmesine yönelik eğitici, sıhhi, zirai, terbiyevi ve kültürel konuları kapsayan gösterimlerdi. Bu filmler özellikle halkın yararına dokunacak bilgilendirici filmlerdi.⁴² Ankara Halkevi neşriyatının 1932'den 1936'ya kadar tuttuğu kayıtlara göre yurttaşların ilgi alanlarına göre şube faaliyetlerine katıldıklarını görmekteyiz. 1936 senesine geldiği zaman ise geneli itibariyle vatandaşların muhtelif faaliyetlere katılım oranlarının arttığını söyleyebiliriz.⁴³ Tutulan kayıtlara göre kuruluşundan 1936'ya kadar geçen beş yıllık zaman içinde Ankara Halkevi'ne gelen yurttaşların sayısı genel itibariyle her yıl artarak yaklaşık 1.021.326 olmuştu.⁴⁴

1936 Senesinde Ankara Halkevi Kitapsarayının Okuma Salonuna Gelen Yurttaşların Sayısı, Meslek Grupları ve Okunan Kitapların Listesi aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.⁴⁵

-
- 38 Mecmuası, Cilt 8, Sayı 47, Ankara 1937, Ulus Basımevi, İkinci Kânun 1937, s. 329-335.
 38 *Ankara Halkevi 1936-1937*, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır), "Ankara Halkevi'nin 1936 Yılına Çalışması", s. 12.
- 39 C.H.P. Genel Sekreteri Recep Peker'in açıklamalarına baktığımız zaman Kemalist ideolojinin yayılması noktasında Halkevleri önemli kültür teşkilatları olarak aracı mekanizma görevi üstlenmekteydi. Yurt genelinde açılan Halkevlerine azaların kaydolması önemli bir durumdu ve bu noktada açılan Halkevlerine yazılmış olan yurttaşların sayısı yaklaşık 55 bin dolaylardaydı. Ayrıca Halkevlerine yazılan erkeklerin sayısı kadınların sayısından yaklaşık 10 kat daha fazlaydı. Sayı noktasında öz eleştiri yapan Recep Peker vazife almayan, mücadele etmeyen bazı yurttaşların zihniyetlerini de eleştirmişti. Bakınız: Recep Peker, "R. Peker'in Yeni Halkevlerini Açma Nutku", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 7, Sayı 37, Mart 1936, s. 1-5.
- 40 Münir Hayri, "Sinema ve Eğitim", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 6, Sayı 36, Şubat 1936, ss. 428-430, s. 428.
- 41 A.g.m., s. 430.
- 42 Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması, "Köycülük İşleri", Ankara Basım ve Ciltevi, s.42-43.
- 43 *Ankara Halkevi 1936-1937*, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır), "Ankara Halkevi'ne Beş Yılda 1021326 Yurttaş Gelmiştir", s. 66.
- 44 A.g.m., s. 66.
- 45 *Ankara Halkevi 1936-1937*, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır). "Kitapsaray ve Yayın Şubesi". s. 52.

görsel

Akademik
Bakış
159
Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Okunan Kitaplar	Sayısı	Okuyucuların Mesleği	Sayısı
Edebiyat	8124	Talebe	11.325
Tarih ve Coğrafya	1950	İşyar (Görevli Memur)	599
Felsefe	259	Öğretmen	320
Müspet ve Tabii İlimler	1678	Subay	99
Dil	223	Çiftçi	108
Sosyal İlimler	704	İşçi	270
Ar	362	Sair Meslek	1318
Sair Kitaplar	739	Gazete ve Mec- mua Okuyan	-----
Gazete ve Mecmua	12.130	Muhtelif Meslek	12.310

Ankara Halkevi 1937 bütçesinden kendi inisiyatifiyle yaptığı tasarrufla yaklaşık 2.200 lira para elde etmişti ve bu parayla köycülük işlerinde kullanılmak üzere bir kamyonet satın alınmıştı. Nitekim ecza dolapları, kütüphaneler ve sinema aletleri kamyonete yüklenerek çok daha kolay köylere gidilmeye başlanmıştı. Zaten o dönem Avrupa'dan getirilen sağlık ve sosyal hayatla ilgili bilgilendirici filmler halka izlettirilmekteydi. Bu kamyonet sayesinde ihtiyaç duyulan alet ve edevatlar rahat bir şekilde köylere ulaştırılmaktaydı. Ayrıca Ankara Halkevi icraatlarıyla köy kahvehanelerini Halkevi'nin doğal salonları yaptı. Böylelikle ihtiyaç olunan malzemeler kamyonete yüklenerek haftada iki gece kahvehanelerde köylü yurttaşlarla bir araya geliniyor, konferanslar veriliyor ve bilgilendirici çalışmalar yapıyordu.⁴⁶ Esasında büyük şehirlerde bulunan Halkevleri ki buna Ankara Halkevi de dâhil yaz aylarında durgunlaşmaktaydı. Çünkü büyük şehirlerde ikamet eden memurlar, öğrenciler ve yurttaşlar yaz aylarında köylerine gitmekteydiler. Bu durumda yaz aylarında tavan altı etkinliklerinden ziyade hassaten kırsal yerleşkeler Halkevleri tarafından ziyaret ediliyor ve köycülük faaliyetlerine ağırlık veriliyordu.⁴⁷ Cumhuriyet idaresi rejim için değerli olan bir olayı, bir davayı, bir matemi veya milli bir günü millete mal etmek için Halkevlerine havale edebiliyordu. Halkevleri de anılacak günün anlam ve önemine dair bir program oluşturarak halkla rabita kuruyordu.⁴⁸ Bu minvalde milli bayramlardan olan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı 23 Nisan 1937'de Ankara Halkevi'nde

46 *Ankara Halkevi 1937-1938*, "Ankara Halkevi'nin 1937 Yılı Çalışması", Ulus Basımevi Ankara, s. 13.

47 Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 54, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Ağustos 1937, s. 469.

48 Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 52, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Haziran 1937, s. 305.

verilen bir törenle kutlanmıştı ve bu törende Ankara Halkevi Başkanı ve aynı zamanda İçel sayılabı olan Ferit Celâl Güven Türk İstiklâl mücadelesini anlatarak Atatürk'ün kahramanlık ve liderlik vasıflarından bahsetmişti.⁴⁹ Ayrıca Türk kültür hayatında yer etmiş önemli kişilerin anma merasimleri de Halkevlerinde yapılmaktaydı. Örneğin şair Abdülhak Hâmid Tarhan'ın vefatı üzerine bizzat Atatürk'ün işaretıyla⁵⁰ tüm Halkevlerinde 18 Nisan 1937 tarihi akşamında bir anma töreni düzenlenmişti. Hatta Halkevlerinin yayın organı olan Ülkü Mecmuası da 51. sayısını bu şaire atfetmişti ve Mayıs 1937, 51. sayıda çıkarılan yazılar Abdülhak Hâmid Tarhan'ın hayatı ve şiirleri üzerine olmuştu.⁵¹ Bu minvalde Ankara Halkevi de şair Abdülhak Hâmid Tarhan'ı anma gecesi düzenlemiş ve bu gecede bazı aydınlara konuşmaları ve yazmaları için çeşitli vazifeler vermişti.⁵² İstiklâl Marşıyla açılan törende Abdülhak Hâmid Tarhan'ın bir büstü yapılmış ve halkın da geniş katılımı önünde tarihçi Prof. Mehmet Fuat Köprülü, İsmail Müştak Mayakon, Türk siyaset ve kültür hayatının önemli ismi Hasan Ali Yücel, Vedat Nedim Tör ve Enver Behnan Şapolyo önemli konuşmalar yapmış ve şair Behçet Kemal Çağlar da Abdülhak Hâmid için yazdığı şiirini okumuştur.⁵³ Öte yandan Ankara Halkevi yetkililerinin tutmuş olduğu yıllık raporlarına baktığımız zaman, Halkevi'ne kuruluşundan itibaren 1937 senesine kadar, altı yılda yaklaşık toplam 1.496.977 yurttaşın geldiğini söyleyebiliriz.⁵⁴

1938'de Ankara Halkevi'nin çalışmaları iki nedenden dolayı yaklaşık üç buçuk ay kesintiye uğramıştı. Bu nedenlerden birincisi Atatürk'ün vefat etmesi, ikincisi ise Ankara Halkevi binasının kapsamlı bir tamirata girmesiydi.⁵⁵ Ankara Halkevi binası ve çevresinde yapılacak olan tamirat ve tadilat işleri için Nafia Vekâleti ve Ankara Belediyesi yakından alaka göstermekteydi.⁵⁶ Binanın tiyatro antreleri, pencereleri ve eksik yerleri daha kullanışlı bir hale getirilmeye çalışılıyordu.⁵⁷ Bununla birlikte Ankara Halkevi yapmış ol-

- 49 Ankara Halkevi Reisi Ferid Celâl Güven'in 23 Nisan 1937'de Ankara Halkevi'nde yapmış olduğu konuşma metninin tam haline bakınız: Ferid Celâl Güven, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Bir Kuruluşun 17 inci Yıldönümü", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937, s. 211-216.
- 50 Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 52, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Haziran 1937, s. 305.
- 51 Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Abdülhak Hâmid Tarhan", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937, ss. 161-162, s. 161.
- 52 Örnek olarak bakınız: Vedat Nedim Tör, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Sanatkâr Hâmid", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937, ss. 187-190, s. 187.
- 53 Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Hâmid'in Ölümü", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937, s. 227.
- 54 *Ankara Halkevi 1937-1938*, "Ankara Halkevi'ne Altı Yılda 1.496.977 Yurddaş Gelmiştir.", Ulus Basımevi Ankara, s. 82.
- 55 *Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması*, "Ankara Halkevi'nin 1938 Yılı Çalışması", Ankara Basım ve Ciltevi, s. 3.
- 56 BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 1; BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 2.
- 57 BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 3; BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 4; BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 5; BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 6; BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 7.

görsi

duğu köy gezilerinde yaklaşık 503 hasta muayene etmiş ve ihtiyacı olan köylere de 15 ecza dolabı yerleştirmişti. Bu köy gezilerinde 440 hasta saptanarak bunların ilaçları meccanen verilmişti. Ayrıca durumu ağır ve sıkıntılı olan hastalardan 13'ü direkt olarak hastanelere yatırılmıştı. 1938 senesinde Köy Bayramı Ankara'nın Taşpınar köyünde yapılmıştı ve ayrıca bu köye 1.500 ağaçlı bir orman da yapılmaya çalışılmıştı. Diğer taraftan köy kahvelerinde halkın faydasına dokunabilecek seyyar sinema gösterimleri yapılmakta ve halk terbiyesine uygun olarak 'Karagöz' gibi milli oyunlar sergilenmekteydi.⁵⁸ 1938 senesinde Cumhuriyet aydınları Osmanlı zamanındaki bazı anlayışları sert bir dille eleştirerek Halkevlerinde bu yanlışlardan dönülmesinin önünü açmaya çalışmaktaydılar. Nitekim Osmanlı Devleti zamanında benimsenen 'susmayı fazilet ve konuşmayı ayıp sayan' terbiye anlayışının tesirinden Türk gençliğinin kurtarılması hedeflenmekteydi. Bu minvalde Ankara Halkevi'nde, İstanbul Halkevi'nde bu şehirlerde bulunan üniversitelerde akademisyenlere ve münevverlere konuşmaları için konferanslar tertiplenmişti. Bu konferanslarda hassaten gençlerle rabıta kurularak onları ilgilendiren ve onların anlayacağı yalın bir dille oturumların yapılması ve konferansa gelen halkın konuşmaya sevk edilmesi Halkevlerinin belli başlı görevlerinden biri olmuştu.⁵⁹ Bu noktada 1938'de Ankara Halkevi'nde verilen konferansların sayısı 80'i geçmişti ve konferanslar bizzat C.H.P. tarafından hazırlanmaktaydı.⁶⁰ Bununla birlikte Ankara Halkevi'nde Hukuk İlmini Yayma Kurumu'nun organize ettiği konferans serileri de düzenlenen etkinlikler arasındaydı.⁶¹ 1938 senesinde konferanslara gelen yurttaşların sayısı yaklaşık 22.532 kişiydi. Bununla birlikte Ankara Halkevi neşriyat işlerine de önem vermekteydi. Halkevi'nin bütçesi dâhilinde 1938 senesinde 7 kitap neşredilmişti ve bu kitapların muhteviyatlarına baktığımız zaman ise özellikle güzel sanatlar, sergi ve tarihi eserleri araştırma konuları üzerinde çalışıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca Ankara Halkevi sanatçılara bütçe dâhilinde her türlü maddi ve manevi yardımları meccanen yapmaya çalışılıyordu. Böylelikle Ankara Halkevi'nin gayretli çabaları doğrultusunda Türkiye'nin ilk galerisi de açılmıştı ve bu galeri sürekli bir resim galerisiydi. Öte yandan 1938 senesi spor faaliyetlerinin iş bilançolarına baktığımız zaman geçen yıla oranla daha ileri bir seviyede olduğunu da söyleyebiliriz. İçtima Yardım Şubesi'nin çalışmalarını incelediğimiz zaman ise özellikle mektepli öğrencilerin ihtiyaçlarına büyük bir ehemmiyet verilmekteydi ve ilk olarak başarılı mektepli talebelerin ih-

görsel

- 58 *Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması*, "Ankara Halkevi'nin 1938 Yılı Çalışması", Ankara Basım ve Ciltevi, s. 3.
- 59 Behçet Kemal Çağlar, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Beliren Değerler ve Bariz Çalışmalar", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 10, Sayı 59, Ankara 1938, Ulus Basımevi, İkinci Kânun 1938, ss. 468-473, s. 468.
- 60 A.g.e, s. 4.
- 61 Bu kapsamda yapılan konferanslara örnek olarak bakınız: Mehmet Emin Erişirgil, (1938). Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Hukukun Üç Cephesi ve Hukuk Tedrisatı", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 11, Sayı 61, Ankara 1938, Ulus Basımevi, Mart 1938, s. 33-41.

tiyaçları giderilmeye çalışılıyordu. Gerçekten de bütçelerin büyük bir kısmı bu öğrencilere ayrılmaktaydı. Ankara şehrinde ve köylerinde bulunan yoksul talebelere yaklaşık 15.176 kitap ve okuma malzemesi dağıtılmış ve 546 talebeye yaklaşık 3.704 lira para yardımında bulunulmuştu. İctima Yardım Komitesi bu paraların büyük bir kısmını kendi teşebbüsleriyle ve çabalarıyla elde etmişti. 53 yoksul vatandaşa ise 450 lira verilmiş ve birçok talebenin de giyim kuşam ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştı. Ayrıca Ankara Halkevi polikliniğinde muayene olan hasta yurttaşların sayısı yaklaşık 3.328 kişiydi ve bunlardan maddi durumu oldukça yoksul olan 2.715 hastanın reçeteleri bizzat Halkevi tarafından meccanen karşılanmıştı. 1939 senesinde yazılan raporlar, Ankara Halkevi'nin 1938 senesine ait tüm faaliyetlerini detaylı bir şekilde ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı'nın değişmesi Ankara Halkevi'nin yıllık raporlarına da yansımıştır. Yeni hükümetin etkisi kendisini hızla hissettirmiş ve Milli Şef olarak görülen ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün direktiflerine tamamen uyulacağı bu raporlarda açıkça beyan edilmiştir.⁶²

Atatürk döneminde devletin merkezi otoritesini güçlendirmek amacıyla 25 Haziran 1927'de bir denetim mekanizması olarak Umûmî Müfettişlik Kurumu teşkil edilmişti.⁶³ Bu minvalde Türkiye genelinde açılan tüm Halkevlerini ve Halkodlarını denetlemek amacıyla parti müfettişleri görevlendirilmişti. Ankara Halkevi'ni ise genelde Ankara mebusları denetlemekte ve Halkevi'nin başkentte yürütmüş olduğu faaliyetleri raporlamaktaydı.⁶⁴ Ankara'da bulunan Halkevleri ve Halkodalarının teftişini yapan Ankara Bölgesi Müfettişi Amasya Mebusu Esat Uras; Ankara Halkevi'nin bütçe gelirlerinin yeterli düzeyde olduğunu, idari heyetin liyakat ölçüsünde göreve geldiğini ve halkında bu kuruma rağbet ettiğini belirtmiştir. Öte yandan hazırlanan müfettişlik raporuna göre Ankara Halkevi'nin icraat noktasında bazı eksikliklerinin olmasının yanı sıra bu kültür kurumunun faaliyetleri açısından yeterli düzeyde olduğu da açıklanmıştır.⁶⁵ Bu minvalde 1938 senesinde Ankara Halkevi'nin faaliyetleri takdir görmüş ve Ülkü Dergisi'nde bu faaliyetler örnek olması amacıyla neşredilmişti. Hassaten köylerde, kahvehanelerde, birçok yerde vatandaşlara Cumhuriyet idaresinin prensipleri telkin edilmiş, Halkevi'nin genç hatipleri halkla rabita kurabilmişlerdi. Ayrıca Ankara Halkevi'nde verilen konferanslar, konserler ve temsiller ayrıca beğeni görmüştü.⁶⁶ Tüm bu faaliyetlerin yanı sıra Ankara, üniversite ve yükseköğrencilerinin yoğun olarak ikame ettikleri bir şehirdi. Bu gençlerin birbirleriyle kaynaşması ve zamanlarını daha verimli kullanabilmeleri için

62 A.g.e., s. 4.

63 Cemil Koçak, *Umûmî Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 61-62.

64 BCA, 490.1.0.0/994. 843. 2, lef. 1.

65 BCA, 490.1.0.0/994. 843. 2, lef. 3; BCA, 490.1.0.0/994. 843. 2, lef. 15.

66 Behçet Kemal Çağlar, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 10, Sayı 60, Ankara 1938, Ulus Basımevi, Şubat 1938, ss. 548-552, s. 550.

görsel

Akademik
Bakış

163

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğince tedbirler alınmış ve Ankara Halkevi'nde 'yüksek mektep talebesi' günleri organize edilmişti. Hafta sonu akşamları Ankara Halkevi'nde bir araya gelen tahsilli gençler kendi aralarında çaylı, danslı toplantılar yapmış, Ankara'nın önde gelen şair ve yazarları bu etkinliklerde konuşma yapmaları için davet edilmişlerdi.⁶⁷ Hülasa Atatürk döneminde ve sonrasında yurt dışında Halkevlerinin sayısı oldukça artmış ve kapatıldıkları 1951 senesine kadar⁶⁸ Ankara Halkevi'nin dokuz çalışma şubesi faaliyetlerine gayretli bir şekilde devam etmeye çalışmışlardı.

Atatürk ve İsmet İnönü'nün Ankara Halkevi Ziyaretleri

Ankara Halkevi ve yurt dışında açılan tüm Halkevlerinin öneminin giderek artmasıyla birlikte 1935 senesinde başta Atatürk olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran öncü kadrolar, Halkevlerinin açılış sene-i devriyesine büyük özen göstermişlerdi. Nitekim Cumhuriyet'in banisi Atatürk, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Dördüncü Büyük Kurultayı'nda dahi Halkevlerinin kuruluşunun önemine değinmişti ve Atatürk'e göre C.H.P. üyeleri verilen vazifeleri bihakkın yerine getirmekteydi. Aynı zamanda parti seçimlerinin canlı ve özenli oluşu Türk siyasal hayatında önemli bir ilerleşimin göstergesiydi. Parti üyeleri Türk devrim programını iyi bir şekilde idrak etmişler ve bu devrim sürecini halka ulaştırarak yurttaşların güvenini kazanmışlardı. Atatürk'e göre Türk devrim programının halka ulaştırılması vazifesini ifa eden Halkevleri, kapılarını tüm yurttaşlara açarak içtimai ve kültürel alanda büyük bir devrim yapmıştı.⁶⁹ Kemalist devrimin en büyük başarılarından biri de sıhhi alanda kendisini göstermekteydi ve nitekim 1927 ve 1935 yıllarındaki genel nüfus sayımları göz önüne alındığında Türkiye nüfusunun çoğaldığı ve ölüm oranlarında azalma olduğu görülecektir.⁷⁰ Bu başarıların elde edilmesinde Halkevlerinin bilgiyi yayma mücadelesi de eklenmelidir. 1935 senesinde Gazi Paşa, Ankara Halkevi'ni ziyaret etmişti ve bu ziyareti yıllık raporlarına kaydeden Ankara Halkevi yönetimi, özellikle Gazi'nin Halkevleriyle ilgili söylediği övücü sözleri neşretmişti. Gazi tarafından söylenen bu sözlerin önemi büyüktü. Çünkü bu sözler C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı'nda sarf edilmiş ve daha sonra Türk basınında yer almıştı. Sonrasında ise Gazi'nin bu sözleri Ankara Halkevi'nin yıllık raporlarına kaydedilerek neşredilmişti. Böylelikle Halkevleri, Gazi'nin sözlerini yayınlayarak kendi meşruiyetlerini kuvvetlendirmişti.⁷¹

1937 senesine gelindiğinde ise Halkevlerinde Atatürk'ün altı temel il-

- 67 Behçet Kemal Çağlar, (1938). Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler". Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 11, Sayı 62, Ankara: Ulus Basımevi, Nisan 1938, 175-180, 176.
- 68 Neşe G. Yeşilkaya, "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, C. 2, s. 113.
- 69 *Ulus Gazetesi*, 10 Mayıs 1935 Cuma, s. 3.
- 70 Remzi Gönenç, "Sağlık Bahtiyarlıktır", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 7, Sayı 37, Mart 1936, ss. 48-51, s. 49.
- 71 *Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları*, "Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı", s. 1.

kesinin önemine özellikle değinilmekteydi. Türkiye Cumhuriyeti'nin halkçı bir devlet olduğu ve Atatürk'ün altı temel prensibinin C.H.P.'nin mesuliyetinde olduğu daha sonra bu prensiplerin Anayasa'ya girdiği vurgulanmaktaydı.⁷² Halk için halkla beraber mottosuyla hareket eden Cumhuriyet idaresi Halkevlerini de bu doğrultuda çalışmaya teşvik etmekteydi. Bu manada Ankara Halkevi kendi neşriyatında belirttiği üzere 1937 senesinde yaklaşık 475.651 vatandaşı çatısı altında toplamayı başarmıştı.⁷³ Her şeyden ziyade Cumhuriyet'in banisi Atatürk, 1937 senesinde Ankara Halkevi'ni dört kere ziyarete gelmişti. Bu durum Halkevi için önemli bir prestijdi ve aslında Gazi Paşa Ankara Halkevi'nin kuruluşundan itibaren birçok kez şereflendirmişti. Fakat 1937 senesi gerçekten içerdiği mana bakımından bir başkaydı. Çünkü 1937 senesinde yapılan ziyaretler esnasında özellikle gençler ile memleket-millet meseleleri hakkında görüşmeler yapılmış ve Atatürk kendi fikirlerini gençlere aktarmıştı. Bu ziyaretlerde özellikle dil, sanat ve tarih konuları hakkında konuşma ortamı olmuştu ve bu konuşmalarda daha çok Gazi Paşa gençlere fikirlerini ve öğütlerini aktarmıştı. Atatürk 1937 senesinde Ankara Halkevi'ni, 26 Mart 1937'de Uludağ (Bursa) gecesi, 11 Mayıs 1937'de Ay Işığı piyesi, 26 Mayıs 1937 Merâki piyesi ve 26 Aralık 1937'de Gaziayntap gecesi münasebetiyle ziyaret etmişti.⁷⁴ Bursa gecesinde gençlerle yaptığı bir konuşmada Atatürk şunları söylemiştir: “Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları, yorulsanız bile beni takip edeceksiniz. Ben bu akşam buraya yalnız bunu size anlatmak için gelmiş bulunuyorum. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği amaca, bizim yüksek idealimize, durmadan yorulmadan yürüyecektir.”⁷⁵

Dönemin Başbakanı İsmet İnönü de tıpkı Atatürk gibi Halkevlerinin halka ulaşma noktasında çok önemli ideolojik kurumlar olduğunun idrakindeydi ve bu noktada önemli tarihi günlerde İnönü, Ankara Halkevi'nde verilen organizasyonlara katılmayı ihmal etmemekteydi. İnönü, Halkevlerinin açılışının üçüncü yılında Ankara Halkevi'nde toplanan kalabalık bir kitleye hitap etmişti ve konuşmasında Halkevlerinin siyasi yapılar olmadığına belirten İnönü, Halkevlerinin içtimai ve kültürel yapılar olduğu üzerinde durmuştu. Memleketin aydın evlatlarına seslendiğini belirten İnönü, tüm yurttaşları Halkevlerine hizmet etmeye çağırıyordu. Bu çağırıda ister memur olsun isterse de serbest meslek erbabı hiçbir ayırım olmaksızın tüm vatandaşların

72 Şükrü Kaya, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, “B. Şükrü Kaya'nın Nutku”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 49, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mart 1937, ss. 1-6, s. 2; Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, “Anayasamızdaki Değişiklik”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 49, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mart 1937, s. 56.

73 *Ankara Halkevi 1937-1938*, “Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı”, Ulus Basımevi Ankara, s. 6. (Bu sayısal veriler Ankara Halkevi'nin kendi yayınladığı neşriyatlar içerisinde bazı farklılıklar göstermektedir. Lakin toplam sayılar hemen hemen birbirlerine yakındır.)

74 *Ankara Halkevi 1937-1938*, “Atatürk'ün Bir Yılda Evimize Şeref Verdiği Günler”, Ulus Basımevi Ankara, s. 10.

75 <https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/ankara-halkevinde-bir-konusma>.

görsel

Halkevlerinde toplanarak adeta aile toplantısı gerçekleştiriliyor gibi faaliyet içinde bulunmaları istenmişti. Böylelikle kitleler kaynaştırılarak millet mefhumu kuvvetlendirilecekti. Halkevleri üyelerine de uyarılarda bulunan İsmet Paşa, üzerlerine aldıkları sosyal sorumluluğun büyüklüğüne dikkat çekmişti. Halkevleri yöneticileri, vatandaşları Halkevlerinde toplayarak birbirleriyle ilmi ve sosyal konularda konuşma yapabilme adetlerini pekiştirmelerine yardımcı olmalıydı. Başbakan İsmet İnönü yapmış olduğu konuşmada hem vatandaşların hem de Halkevi yöneticilerinin sorumluluklarına değinmiş ve halk kitesinin kaynaştırılması hususuna dikkat çekmişti.⁷⁶

Halkevlerinin kapatılması mevzusuna gelince bu eğitim ve kültür kurumları Demokrat Parti döneminde 1951 senesinde kapatılmış ve fesih edildikleri tarihe kadar sayı olarak 478'e ulaşmıştı. Öte yandan Halkevlerinden daha az sayıda komitelerle küşat edilen ve genelde nüfus olarak az yerleşim yerlerine kurulan Halkodalarının sayısı ise kapatıldıkları 1951 senesine kadar 4322'ye ulaşmıştı.⁷⁷

Atatürk döneminde Ankara Halkevi'nde verilen çeşitli konferanslar, filmler, temsiller, sergiler ve neşredilen bazı kitaplar aşağıdaki tabloda listelenmiştir.⁷⁸

görsel

- 76 A.g.m., s. 2.
- 77 Neşe G. Yeşilkaya, "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, C. 2, s. 113.
- 78 *1933 Cumhuriyetin 10 Uncu Yıl Dönümü Ankara Halkevi*, (29 Birinci Teşrin 1933). "III Ankara Halkevi Neler Yaptı?". Ankara: Ankara Halkevi Neşriyatı, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, s. 66-67; *Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları*, "Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı". "Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi", s. 4-6; *Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması*, "Köycülük İşleri", Ankara Basım ve Ciltevi, s.42-43; *Ankara Halkevi 1936-1937*, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır), "Gösterit Şubesi". s. 29-30; Veysel Hasar, *Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2022, s.188-192.

Konferanslar	Yayımlanan Kitaplar	Filmler	Temsiller	Sergiler
Vatan (Kâzım Nami Duru)	Bozkır Haznesi (Kerim Ömer)	Köy Öğretmenlerinin ve Yurttaşların İstidatlarını Yükseltmek İçin Eğitici Filmler	Akın Piyesi	Sabah Sergisi (Petrov Vodkin)
Milli Edebiyat (Halil Vedad)	Karacaoğlan (İshak Refet)	Salgın Hastalıklara Karşı Yurttaşlara İzletilen Sıhhi Filmler	Mavi Yıldırım Piyesi	Genç Kız Resim Sergisi (Petrov Vodkin)
Halkçılık (Enis Behiç Koryürek)	Ankara'dan Nevşehir'e (Ali Candar)	Tarımsal Verimliliği artırmak İçin Gösterilen Zırai Filmler	Vatan Silistre Piyesi	General Halil Paşa Sergileri
Hitabette Usul ve Nevi (Enver Behnan Şapolyo)	Verem (Dr. Hamit Osman)	Köy Öğretmenlerinin ve Yurttaşların İstidatlarını Yükseltmek İçin Fenni Filmler	Beyaz Kahraman Piyesi	Kok Fabrikası Resim Sergisi (Kuprin)
Halk Edebiyatımız (İshak Refet Işıtman)	Gübre ve Ağaç (İsfendiyar Esat)	Köy Öğretmenlerinin ve Yurttaşların İstidatlarını Yükseltmek İçin İçtimai Filmler	Vatan Piyesi	Yıkanan Kadınlar Sergisi (Vilyams)
Türk Hukukunda Devlet Fikri (Orhan Münir)	Tohumluk (Dr. M. Vamik)	Köy Öğretmenlerinin ve Yurttaşların İstidatlarını Yükseltmek İçin Kültürel Filmler	Mete Piyesi	Muallim Ahmet Bey Sergileri
Yeni Resim (Hâmid Gürrel)	Kazanç Yolları (Celâl Davut)	Köy Öğretmenlerinin ve Yurttaşların İstidatlarını Yükseltmek İçin Terbiyevi Filmler	Vazife Piyesi	Dördüncü İnkılap Resim Sergileri
Ticaret Kanunumuza Bir Bakış (Prof. Ali Kemal)	Hayvan Nasıl Beslenir (M. Cemal)	Halkevinin Günlük Faaliyetlerini İçeren Belgesel Film	Kuttaşı Piyesi	Bedia Hanım Moda Sergileri
Devletçilik ve Ticaret Hukuku (Ord. Prof. Bay Hırş)	Hayvan Yemleri (M. Cemal)	-----	Kral Ödip Piyesi	Bulgar Ressam Sava İvanof Resim Sergileri
Hâkimin Teşriî Salâhiyeti (Sivas Vekili Vasfi Raşit Sevik)	Sütçülük (Ekrem Rüştü)	-----	Othello Piyesi	Vorosilov Sergisi (Brodski İshak)
Sergi ve Panayırılar (Şükrü Eralçın)	İnkılap Bilgisi (Kerim Ömer)	-----	Azizlik Piyesi	Köy Resim Sergileri (Saryan)
Adalet Teşkilâtının Tarihi Tekâmülü (Eskişehir Vekili Yusuf Ziya Özer)	Annelerin Kızlarına Öğütleri (Hilmi Malik)	-----	Büyük Baba Piyesi	Gençlik Resim Sergisi (Bogorodski)

görsel

Akademik Bakış

167

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Sonuç

İmparatorluk bakiyesinden bir ulus-devlet inşa etmeye çalışan Cumhuriyet idaresi özellikle kaynaşmış, eşit, granit bir toplum oluşturma yönünde önemli uğraşlar vermiştir. Muasır medeniyetler seviyesine çıkmayı hedefleyen Atatürk, bu noktada gerçekleştirilen inkılâpları halka ulaştırmak için aracı mekanizmalara ihtiyaç duymuştu. Erken Cumhuriyet döneminde nüfusun dörtte üçünden fazlasını köylü yurttaşlar oluşturmaktaydı. Bu minvalde Atatürk gerçekleştirdiği inkılâpların sadece genelge olarak kalmasını istemediğinden dolayı özellikle Cumhuriyetin ideolojik felsefesine uygun, inkılâpları merkezden-çevreye yurttaşlara ulaştırabilmek adına Halkevlerini kurmuştu. Ayrıca Başkentte de diğer Halkevlerine öncü ve örnek olabilmesi adına da Ankara Halkevi küşat edilmişti. Ankara Halkevi bünyesinde barındırdığı dokuz şubesi vasıtasıyla kendi bölgesindeki halkın tenvir edilmesini sağlamıştır. Ayrıca Ankara Halkevi İdaresi gerçekleştirdiği toplantılarla devlet-millet bütünleşmesine kendi olanakları dâhilinde katkı sağlamıştır. Ankara Halkevi istikbali parlak başarılı bazı öğrencileri de kendi bütçelerinin el verdiği ölçüde meccanen okutarak Türk eğitim sistemine de önemli katkılar sunmuştur. Böylece başarılı olan talebeler taşradan alınarak okutulup, desteklenmiş ve daha sonra da devlet bürokrasisine yerleştirilmişlerdir. Ayrıca Türkiye'nin ve dünyanın önde gelen bilim adamları ve sanatçılarını da kurumuna getirebilen Ankara Halkevi gerçekleştirdiği faaliyetlerle ülkenin kültür seviyesinin gelişmesine katkıda bulunmaya çalışmıştır. Ankara Halkevi kendi bölgesinde siyasi, içtima, kültürel, iktisadi, ilmi birçok etkinlikler düzenleyerek toplumun aydınlatılması noktasında öncü bir kültür kurumu olmuştur. Ayrıca Ankara Halkevi'nin Köycülük Komitesi zaman zaman yapmış oldukları köy gezilerinde yurttaşların sıkıntılarını yerinde gözlemleyerek problemleri kendi mütevazı imkânlarıyla çözümlenmeye de çalışmıştır. Öte yandan köylü yurttaşların sağlık problemleri giderilmeye çalışılarak, meccanen ilaç dağıtımında ve sağlık taramaları faaliyetlerinde bulunulmuştur. Diğer yandan Ankara Halkevi Neşriyatı'nın süreli yayınlar noktasında yürütmüş olduğu faaliyetler, literatür ve birikim noktasında ilmi olarak Türk tarihine, edebiyatına, sanatına önemli ölçüde katkılar sunmuştur. Bu kültür kurumunda çok sayıda münevverler yetişmiş ve bunların ilim dünyasına katkısı da büyük ölçüde olmuştur.

Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

- BCA 490.01.1063.1082.1.
 BCA, 490.1.0.0/2. 9. 1, lef. 2.
 BCA, 490.1.0.0/2. 9. 1, lef. 3.
 BCA, 490.1.0.0/2.9.1, lef. 9.
 BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 3.
 BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 5.

görsel

- BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 4.
BCA, 490.1.0.0/386. 1634. 4, lef. 4.
BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 2.
BCA, 490.1.0.0/386. 1634. 4, lef. 6.
BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 6.
BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 7.
BCA, 490.1.0.0/382.1613.12, lef. 1.
BCA, 490.1.0.0/1655. 757. 1, lef. 1.
BCA, 490.1.0.0/382.1613.12, lef. 2.
BCA, 490.1.0.0/1655. 756. 1, lef. 1.
BCA, 490.1.0.0/382.1613.10, lef. 8.
BCA, 490.1.0.0/1655. 756. 1, lef. 26.
BCA, 490.1.0.0/382.1613.10, lef. 9.
BCA, 490.1.0.0/1655. 757. 1, lef. 13.
BCA, 490.1.0.0/384. 1625. 2, lef. 16.
BCA, 490.1.0.0/1653.749.1, lef. 1.
BCA, 490.1.0.0/994.843.2, lef. 1.
BCA, 490.1.0.0/994.843.2, lef. 3.
BCA, 490.1.0.0/994. 843. 2, lef. 15.

Amerikan Arşivleri

U.S. National Archives

U.S. National Archives, Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1930-1944, Decimal File 867.145, Internal Affairs Of States, Charities. Philanthropic Organizations., Turkey, Institutional Homes., Feb. 16, 1932-July 1, 1932. 867. 145/3.

U.S. National Archives, Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1930-1944, Decimal File 867. 145, Internal Affairs Of States, Charities. Philanthropic Organizations., Turkey, Institutional Homes., Feb. 16, 1932-July 1, 1932. 867.145/2.

Resmi ve Süreli Yayınlar

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, Alâeddin Kırıl Basımevi, İstanbul-Ankara 1942.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Beliren Değerler ve Bariz Çalışmalar", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 10, Sayı 59, Ankara 1938, Ulus Basımevi, İkinci Kânun 1938, ss. 468-473.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 10, Sayı 60, Ankara 1938, Ulus Basımevi, Şubat 1938, ss. 548-552.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal. (1938). Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 11, Sayı 62, Ankara: Ulus Basımevi, Nisan 1938, ss. 175-180.

ERİŞİRĞİL, Mehmet Emin, (1938). Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, "Hukukun Üç Cephesi ve Hukuk Tedrisatı", Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 11, Sayı 61, Ankara 1938, Ulus Basımevi, Mart 1938.

GÖNENÇ, Remzi, "Sağlık Bahtiyarlıktır", Ülkü *Halkevleri Mecmuası*, Cilt 7, Sayı 37, Mart 1936, ss. 48-51.

Arşiv

Akademik
Bakış

169

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

GÜVEN, Ferid Celâl, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, “Bir Kuruluşun 17 inci Yıldönümü”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 19 Şubat 1932, Cuma, s. 1.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 19 Şubat 1932, Cuma, s. 2.

HAYRİ, Münir, “Sinema ve Eğitim”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 6, Sayı 36, Şubat 1936, ss. 428-430.

İNÖNÜ, İsmet, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, “İsmet İnönü'nün Nutku”. Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 8, Sayı 47, Ankara 1937, Ulus Basımevi, İkinci Kânun 1937.

KAYA, Şükrü, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, “B. Şükrü Kaya'nın Nutku”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 49, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mart 1937, ss. 1-6.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, “Abdülhak Hâmid Tarhan”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937, ss. 161-162.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, “Anayasamızdaki Değişiklik”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 49, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mart 1937.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, “Halkevlerinde Çalışmalar ve Beliren Değerler”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 52, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Haziran 1937.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, “Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 54, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Ağustos 1937.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, “Halkevlerinin Çıkardıkları Kitaplar”. Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 8, Sayı 43, Ankara 1936, Ulus Basımevi, Eylül 1936, ss. 85-88.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, “Hâmid'in Ölümü”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937.

M. Nedim, “İleri Hukuk”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Ankara 1934, Cilt 3, Sayı 14.

PEKER, Recep, “R. Peker'in Yeni Halkevlerini Açma Nutku”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 7, Sayı 37, Mart 1936, ss. 1-5.

TÖR, Vedat Nedim, Direktör: Mehmet Fuat Köprülü, “Sanatkâr Hâmid”, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt 9, Sayı 51, Ankara 1937, Ulus Basımevi, Mayıs 1937, ss. 187-190.

Ulus Gazetesi, 10 Mayıs 1935 Cuma.

Halkevleri Faaliyet Raporları

1933 Cumhuriyetin 10 Uncu Yıl Dönümü Ankara Halkevi, (29 Birinci Teşrin 1933), “I Halkevleri Açılırken”, “III Ankara Halkevi Neler Yaptı?”, Ankara Halkevi Neşriyatı, Ankara 1933, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası.

Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları, “Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı”. “Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi”.

Ankara Halkevi 1935-1936 Yıllık Raporları, “Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı”, “Kitapsaray ve Yayın Şubesi”.

Ankara Halkevi 1936-1937, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır), “Ankara Halkevi'nin 1936 Yılı'nın Çalışması”, “Ankara Halkevi'ne Beş Yılda 1021326 Yurttaş Gelmiştir”

Ankara Halkevi 1936-1937, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır), “Gösterit Şubesi”.

Ankara Halkevi 1936-1937, (Uluğ İğdemir'in Armağanıdır). “Kitapsaray ve Yayın Şubesi”.

Ankara Halkevi 1937-1938, “Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı”, Ulus Basımevi Ankara.

Ankara Halkevi 1937-1938, “Ankara Halkevi'ne Altı Yılda 1.496.977 Yurddaş Gelmiştir.”, Ulus Basımevi Ankara.

Ankara Halkevi 1937-1938, “Ankara Halkevi'nin 1937 Yılı Çalışması”, Ulus Basımevi Ankara.

görsel

Ankara Halkevi 1937-1938, "Atatürk'ün Bir Yılda Evimize Şeref Verdiği Günler", Ulus Basımevi Ankara.

Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması, "Ankara Halkevi'nin 1938 Yılı Çalışması", Ankara Basım ve Ciltevi.

Ankara Halkevi 1938-1939 Çalışması, "Köycülük İşleri", Ankara Basım ve Ciltevi.

Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsaları, Ankara 1934, Hâkimiyeti Millîye Matbaası.

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsası, Ankara 1935, Ulus Basımevi.

Telif ve Tetkik Eserler

AHMAD, Feroz, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2017.

AKÇURA, Yusuf, *Türk Devriminin Programı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2017.

ALTHUSSER, Louis, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. A. Tümertekin), İstanbul 2019, İthaki Yayınları.

BENLİ, Hasan Tahsin, Ankara Halkevi Açılışı ve İlk Yılı, *Mülkiye Cilt XXV, Sayı 227*, ss. 223-230.

BERKES, Niyazi, *Niyazi Berkes Unutulan Yıllar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.

ÇEÇEN, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, İstanbul 2010.

HASAR, Veysel, "Ulusal Basında Türk Ocakları'nın Kapanmasının Yansımaları (1931 Yılı)", *Tarih Yolunda Bir Ömür Prof. Dr. Hale Şıvgın'a Armağan*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020.

HASAR, Veysel, *Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2022.

HEPER, Metin, *Türkiye'de Devlet Geleneği*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2010.

<https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/ankara-halkevinde-bir-konusma>.

İNALCIK, Halil, *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.

KOÇAK, Cemil, *Umûmî Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.

MANGO, Andrew, *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2013.

TOKSOY, Nurcan, *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınevi, Ankara 2007.

YEŞİLKAYA, Neşe G., "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, C. 2.

ZÜRCHER, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2018.

Extended Abstract

Turks, one of the most established nations in history, have generally had a flexible attitude in matters such as modernization, transformation, adaptation, adapting to a new geography, and embracing the conditions of the age. In fact, the Turks' efforts at innovation did not begin in the 19th century. All Turkish states had an open-minded approach to military technology, management approach, and technological inventions that affected daily life, and they quickly adopted them and harmonized them with their own traditions and systems. In this respect, the needs of the state were prioritized. Starting from the 14th century, the Ottoman Empire changed its system and tried to modernize it in accordance with military and social needs. The Ottoman

Görüş

Akademik
Bakış

171

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Empire initiated a policy of reform in the military field according to the needs of the new era, especially during the rise of the early modern European states in the seventeenth and eighteenth centuries. The bureaucratic structure began to transform in areas where the classical state administration was inadequate in terms of rational management. In the modern period, the Bill of Tanzimat laid the foundations of the modern-centralized state administration. The foundation stones of the Republic period were laid in the new and radical reform era that started in the nineteenth century, and the state organization began to gradually evolve towards the constitutional regime from this period onwards. During the constitutional period, when it was revealed that the generation that founded the Republic was educated, the new intellectual class began to demand a comprehensive and sharp reform program due to the crisis of the state. The new civil/military intellectual generation, who witnessed the destruction of the Ottoman Empire, benefited especially from the reform efforts of the Ottoman Empire in their intention to establish the Republic and were able to realize their reforms on the modernization projects of the past. However, there were certain features that differentiated the reforms of the Ataturk period from all previous eras.

During Ataturk's reign, improvement attempts were adopted as a state policy, and revolution moves were generally executed from the center to the periphery. Ideological intermediary mechanisms were established to communicate with the public so that the reforms did not remain only on paper and as an unimplemented legal regulation. The most important of these mechanisms is undoubtedly the People's House established in Turkey on February 19, 1932. The Republic of Turkey laid the foundations of People's House in order to impose the Kemalist state ideology on the people and to create classless, privileged, unified masses, as the frequently used statement of the period. The People's Houses aimed to raise generations that have a nationalist, civilizational, scientific mentality and have fully embraced the unitary-national state approach, which is the official ideology of the state. These cultural institutions were built with a directly populist and people-oriented approach. One of the first People's House opened in Turkey was Ankara People's House and it pioneered and set an example for others throughout Turkey. In addition, Ankara Public House was created from Language, History, Literature; Art; Theatre; Sports; Social Assistance; Public Teaching Schools; Library and Publishing; Peasantism; Museum and Exhibition branches. It was a cultural institution that supported social transformation in every aspect through these branches. With its endeavour, Ankara Public House became the organizer of many political, social, cultural and artistic attempts, especially in its own region, and has been able to shed light on Turkish literature and history within the framework of its own possibilities with its publications. In addition that the Peasantism Branch, operating within the Ankara People House, visited the villages in its working area with its modest budget and tried to solve the problems of the citizens. This movement made significant contributions to the state-nation integration by establishing important connections from the community center to the people. Moreover, Ankara People House, which has enabled the public to be enlightened in many areas with its publications, had made significant contributions to Turkey's literature accumulation with these other attempts. The main mission and aim of Ankara People's House was to undertake Turkey's development project in cultural and social aspects, and the entire institutional infrastructure was designed to realize this primary purpose.

gor